

2017-03-31

Dnr: 511-5453-16

Natura 2000-områdets namn och områdeskod
Öster-Mörtarö, SE0210313

Områdestyp och skyddsstatus

SAC (Särskilt bevarandeområde enligt EU:s art- och habitatdirektiv).

Regeringen godkände utpekande av området i april 2003.
Tidigare bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen i mars 2009.
Denna bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen den 31 mars 2017.

Områdets storlek

25,2 ha

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

<u>Kod</u>	<u>Namn</u>	<u>Areal</u>
1630	*Strandängar vid Östersjön	0,37 ha
6210	Kalkgräsmarker	2,41 ha
6270	*Silikatgräsmarker	2,37 ha
9070	Trädklädda betesmarker	16,57 ha

*) Bevarandet av naturtypen har hög prioritet inom EU.

Naturtypernas utbredning visas på karta, bilaga 1.

Ägarförhållanden

Privata.

Kommun

Östhammar.

Översiktlig beskrivning av området

Natura 2000-området Öster-Mörtarö är en del av det småbrutna och ålderdomligt präglade jordbrukslandskap som ännu är levande på stora delar av Gräsö. Här finns betade havsstrandängar och gott om hamlade träd. Större delen av Natura 2000-området utgörs av skogsbeta.

Skogsbetesområdena är varierade med hällmarker, martallar, sankalpartier, öppna före detta ängsmarker och strand mot havet. Här växer en hel del orkidéer, framför allt mycket skogsknipprot, jungfru Marie nycklar och tvåblad.

De öppna betesmarkerna utgörs bland annat av en mycket artrik gammal löväng, som ligger på norra sidan av Mörtaröfjärden. Vegetationen består av friska älvväxingångar med många hamlade askar och även äldre hamlade björkar.

Bevarandesyfte

Bevarandesyftet med Natura 2000-området Öster-Mörtarö är att bevara eller återställa gynnsamt tillstånd för de prioriterade bevarandevärden som anges nedan. Även prioriterade bevarandeåtgärder anges nedan.

Länsstyrelserna ska enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ta fram bevarandesyften för alla Natura 2000-områden. Bevarandesyftet används tillsammans med beskrivningarna av områdets livsmiljöer och arter vid tillståndsprövningar som rör området, enligt 7 kap 28a – 29 §§ miljöbalken.

Bevarandesyftet ger även vägledning om hur myndigheterna behöver arbeta för att prioritera Natura 2000-områden i det fortsatta skyddsarbetet enligt 7 kap. 27 § miljöbalken och 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Prioriterade bevarandevärden:

- Naturtyperna strandängar vid Östersjön, kalkgräsmarker, silikatgräsmarker, trädklädda betesmarker.

Motivering: Gamla betade skogar och betesmarker med hamlade träd och artrik flora. Området är ett bra exempel på betad, ogödslad betesmark i kustområden.

Prioriterade bevarandeåtgärder:

- Fortsatt bete.
- Anpassa betesintensiteten så att blomning och frösättning gynnas, samtidigt som förna inte försämrar för områdets karaktärsarter.
- Försiktig frihuggning av grova och vidkroniga träd.
- Behåll stor variation och luckighet i den trädklädda betesmarken.
- Bevara brynsens luckighet i övergången mellan trädklädd betesmark och silikatgräsmark.
- Fortsatt hamling.
- Brynzoner och odlingsrösen ska hållas fria från igenväxning.
- Røjning av igenväxningsvegetation i alla naturtyper. Spara äldre träd, vidkroniga träd, sälg samt bärproducerande träd och buskar.
- Praktisera sent betespåsläpp där detta är lämpligt för att gynna bland annat orkidéer, fjärilar och övriga insekter.
- Lämna död ved på lämpliga platser.

2017-03-31

Dnr: 511-5453-16

- Anpassa användningen av avmaskningsmedel till det aktuella parasittrycket genom att ta träckprov på betesdjuren och avmaska helst en vecka innan betessläpp eller då djuren går på bete på åkermark.

Beskrivning av naturtyper

1630 – *Strandängar vid Östersjön (0,37 ha)

Strandängen är ganska smal, men mestadels välhävdad och tydligt zonerad. Strandängen är belägen i Natura 2000-områdets sydvästra del.

Naturtypen består av strandbetesmarker och strandängar vid Östersjön. Merparten av strandängarna är eller har varit påverkade av slåtter och/eller betesdrift. Flora och fauna varierar beroende på bl.a. underlag och hävdhistorik. På strandängen är påverkan från havets vågor och isens skavande stark. Här finns bland annat majviva, havssälting och strandmaskrosor.

Naturtypen är beroende av störning (vågor och isskjuvning) alternativt bete eller slåtter för att inte växa igen. Särskilt alsly kan breda ut sig om störningen minskar. Alltför kraftig störning som exempelvis tramp kan dock skada vegetationen. Bete måste anpassas noga till naturtypen eftersom alltför hårt betetryck och tillskottsutfodring är ett hot mot naturtypen. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocykliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

I vissa fall uppstår problem med övergödning då stora mängder ruttnande alger blåser upp på stränderna. Utsläpp av olja eller andra kemikalier kan helt förstöra naturtypen. Vidare är övergödning, dränering och uppläggning av muddermassor hot.

6210 – Kalkgräsmarker (2,41 ha)

Denna hagmark utgörs egentligen av en gammal löväng, med ett stort antal hamlade askar, som fortfarande hamlas. Det finns också björkar som visar spår av tidigare hamling. För övrigt finns äldre och yngre tallar, dungar med klibbal, samt en, ros och havtorn. I markvegetationen finns gott om hävd- och kalkgynnade växter.

Kalkgräsmarker består av torra-friska, hävdpräglade gräsmarker i kalkrik jordmån med ett rikligt inslag av örter. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara igenväxande. Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i en hävdpräglad miljö är ofta ganska hög men överstiger inte 30 %.

Kalkgräsmarkerna är mycket örtrika och man hittar ibland riktigt ovanliga växter. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. Typiska arter på frisk mark är bland annat olika orkidéarter, brudbröd, älväxing, vildlin, slåtterfibbla och fältgentiana. I torra områden kan kalkmarkerna uppträda som olika typer av stäppartade torrängar med arter som ängshavre, brudbröd, backsmultron, backklöver, flentimotej och toppjungfrulin.

2017-03-31

Dnr: 511-5453-16

Örtrikedomen gör kalkgräsmarker viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Exempel på arter vid Öster-Mörtarö är älväxing, gullviva, darrgräs, jungfrulinarter, rödkämpar, slätterfibbla, kattfot och ormrot.

Det är av största vikt att betesdrift utan gödsling eller tillskottsutfodring upprätthålls, för att inte högvuxna och kvävegynnade växter ska öka på bekostnad av den artrika, hävdberoende floran och ljus- och värmekrävande insekter. För hagmarkssvampar är det viktigt att växtplatser är fria från träd, medan däremot till exempel en- och rosenbuskar inte är något problem.

Upphört bete utgör ett hot mot naturtyperna. För alla betesmarker gäller dock att ett för hårt betetryck kan missgynna vissa blomväxter, fjärilar, bin och humlor m.fl. Därför bör det vara möjligt att då och då göra uppehåll i betet eller hävda betesmarkerna mer extensivt. Det är på flera platser lämpligt att släppa på betesdjuren relativt sent på säsongen. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

6270 – *Silikatgräsmarker (2,37 ha)

Hagmarken utgör brynzon till ett gammalt skogsbete (delvis utanför Natura 2000-området). Delar av hagmarken har varit uppodlad och det kan förklara att artrikedomen är något lägre än i strandhagen. Ändå är det inte så mycket kvävegynnade arter, och t.ex. gullviva, gulmåra och mandelblom är väl spridda. Troligen finns det möjligheter att utvidga denna hage i framtiden.

Naturtypen består av artrika gräsmarker på torra-friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara igenväxande. Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i en hävdpräglad miljö är ofta ganska hög men överstiger inte 30 %. Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Vegetationens sammansättning är präglad av en förekomst av hävdgynnade arter men varierar beroende på underlag och geografisk belägenhet. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Exempel på kärlväxtarter vid Öster-Mörtarö är gullviva, gulmåra och mandelblom.

Upphört bete utgör ett hot mot naturtypen. För alla betesmarker gäller dock att ett högt betetryck kan missgynna vissa blomväxter, fjärilar, bin och humlor m.fl. Därför bör det vara möjligt att då och då göra uppehåll i betet eller hävda betesmarkerna mer extensivt. Det är på flera platser lämpligt att fortsätta släppa på betesdjuren relativt sent på året, med tanke på insekter och den rika vårfloran. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

9070 – Trädklädda betesmarker (16,57 ha)

Trädklädda betesmarker finns i Öster-Mörtarö i två områden, ett mindre område i väster och ett större område på Benön. Det västliga området är ett skogsbete med lång beteskontinuitet. Skogen är grandominerad, men luckig och med stor åldersvariation. Det finns mycket död ved, och betesgynnade växter, t.ex. prästkrage, slätterfibbla och ärenpris. Det stora delområdet är inte betat under de senaste 20-30 åren, men det finns ändå spår av tidigare bete i form av gamla hägnadsrester och betesgynnad vegetation. Dessutom finns det små inägor med odlingsrösen, någon hölada och hamlade björkar och askar, särskilt på udden längst i öst. Skogen domineras av tall på hållmarkerna, och gran i sänkorna, men det finns även inslag av bl.a. asp, björk, al, ask och sälg. Några av sänkorna är vattenfyllda kärr.

Det är viktigt att gamla och grova träd och död ved sparas, då de är viktiga som boplatser och substrat för en mängd olika organismer. Sly- och busk uppslag kan behöva röjas i brynzonen och i gläntor. Viktigt är att stor variation och hög luckighet bibehålls i trädskiktet.

Naturtypen förekommer på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Exempel på arter vid Öster-Mörtarö är i de fuktiga områdena, skogsnycklar, brudborste och tvåblad. Betesgynnade växter som finns i större förekomster är ängskovall, nattviol, brudbröd, slätterfibbla, kattfot och humleblomster.

Utebliven skötsel av den hävdade marken, som leder till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan, är ett direkt hot mot naturtypen. Detta gäller även olämplig skötsel, till exempel alltför kraftig röjning av buskar och träd samt överbetning. Tillskottsutfodring av betesdjur och gödsling (annat än från betande djur) skadar naturtypen, liksom spridning eller utsläpp av försurande ämnen, närsalter och miljögifter. Skogsbruksåtgärder (annat än i naturvårdssyfte), skogsplantering i hagmarker, hydrologisk påverkan samt exploatering påverkar naturtypen negativt. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

Bevarandemål

1630 - *Strandängar vid Östersjön

Arealen strandäng ska vara minst 0,3 ha. Strandängarna ska präglas av bete eller slåtter. Skötseln av strandängen ska sträva efter att gynna blomning och frösättning samtidigt som förna inte påverkar områdets karaktärsarter negativt. Enstaka buskar får förekomma på strandängen, men den ska i huvudsak vara busk- och trädfri. Igenväxningsvegetation ska inte förekomma. Flera typiska kärlväxtarter, t ex havssälting och strandmaskrosor ska förekomma.

6210 - Kalkgräsmarker

6270 - *Silikatgräsmarker

Arealen kalkgräsmarker ska vara minst 2,4 ha och silikatgräsmarker ska vara minst 2,3 ha. Naturtypen ska bestå av öppen gräsmark med en vegetation präglad av bete. Betesintensiteten ska vara så väl avvägd att blomning och frösättning gynnas samtidigt som förna inte påverkar områdets karaktärsarter negativt. Täckningen av träd och buskar som vuxit upp i ett hävdad landskap ska vara sparsam till måttlig och vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. Täckningen av negativa indikatorer som hundkäx, brännässla, örnbräken, krusskräppa, grenrör, hundäxing eller hässlebrodd ska vara mycket sparsam. Flera typiska kärlväxtarter ska förekomma allmänt i området, t.ex. backnejlika, backsippa, mandelblom, brudbröd, jungfrulin, solvända, gullviva, blåsuga, backtimjan och nattviol.

9070 - Trädklädd betesmark

Arealen trädklädd betesmark ska vara minst 16,5 hektar. Småskaliga naturliga processer, som till exempel trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning ska påverka dynamik och struktur. Inslaget av skogsbete ska vara påtagligt och ska påverka dynamik och struktur. Barrträd, framförallt gran ska dominera trädslagsblandningen. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Det sydvända brynet ska särskilt hållas glest, luckigt och fritt från sly. Det ska finnas både gamla träd och föryngring med nya träd. Flera typiska kärlväxtarter, till exempel gullviva, liten blåklocka, kattfot och slåtterfibbla ska finnas i området.

Bevarandetillstånd idag

Samtliga naturtyper har idag ogynnsamt bevarandetillstånd eftersom djurägaren på Öster-Mörtarö har slutat med djur. Delar av kalkgräsmarken är dessutom klassad som åkermark med långliggande vall i Jordbruksverkets blockdatabas. Detta behöver ändras så att naturvärdena inte riskeras av krav underhåll för att åter kunna ta marken i produktion.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

- Upphört eller försvagat bete vilket kan leda till att förna kväver den betesgynnade floran.
- Igenväxning av öppna, hävdade marker.
- För hårt betestryck. Om det händer enstaka år innebär det ett hot mot insektsfaunan och om det upprepas även mot floran.
- För tidigt betespåsläpp och intensivt bete under vår och försommar vilket kan missgynna tidigblommande, slåttergynnade växter och därmed många insekter.
- Gödsling, vinterbete eller tillskottsutfodring i betesmarker.
- Igenväxning av buskar (gäller de öppna naturtyperna kalkgräsmarker, silikatgräsmarker och havsstrandängar vid Östersjön).
- Tätare krontäckning.
- Avlägsnande av död ved (gäller trädklädd betesmark).
- Skogsbruksåtgärder.
- Markavvattning.
- Plöjning, gödsling och uppodling av gammal åkermark.
- Kraftig markstörning, till exempel efter körning med tunga fordon.
- Skogsplantering.
- Insådd av främmande arter.
- Kalkning.
- Upphörd hamling.
- Utsläpp eller spridning av kemikalier, till exempel bekämpningsmedel och avmaskningsmedel. Användning av avmaskningsmedel med den verksamma substansen ivermektin bör undvikas när djuren går i Natura 2000-området eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.
- Exploatering.
- Anläggning av nya vägar.
- Gödsling, vinterbete och tillskottsutfodring i betesmarker.

Bevarandeåtgärder

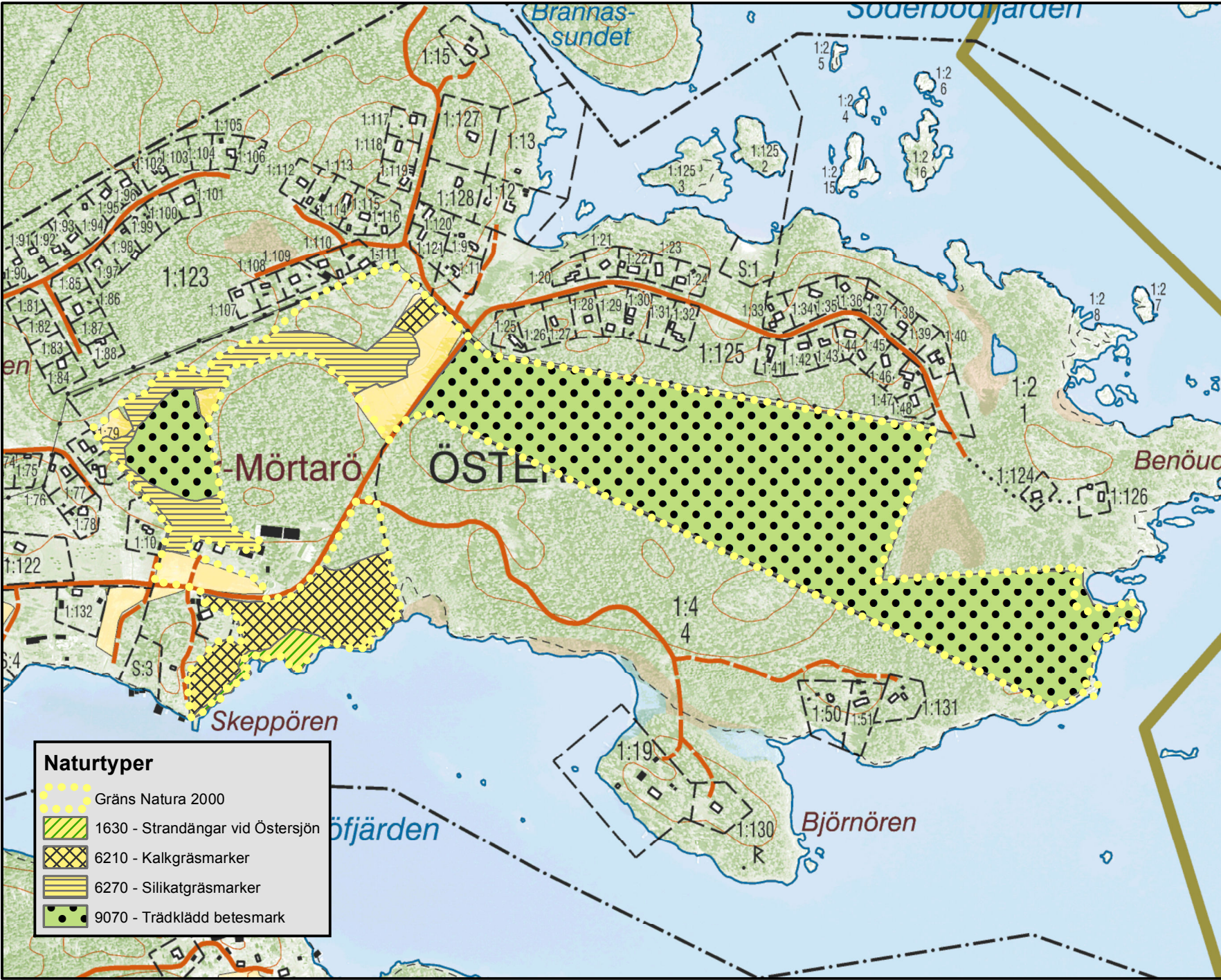
Se prioriterade bevarandeåtgärder.

Bilaga

1. Naturtyper enligt Natura 2000.

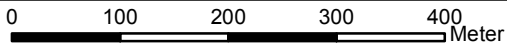

Bilaga 1. Naturtyper enligt Natura 2000.
 Tillhör Länsstyrelsens i Uppsala län,
 Bevarandeplan 2016-03-31,
 dnr 511-5453-16.
Natura 2000-området
Öster-Mörtarö,
SE0210313,
 Kommun: Östhammar.

Naturtyper

	Gräns Natura 2000
	1630 - Strandängar vid Östersjön
	6210 - Kalkgräsmarker
	6270 - Silikatgräsmarker
	9070 - Trädklädd betesmark

1:7 000

